

Ключевые слова: перевод, устный перевод, синхронный перевод, аудиовизуальный перевод, аудиовизуальная информация, новости, политический дискурс, смещение во времени.

УДК 811.11'25

Оксана Подвойська,
Лідія Зварич
(Херсон)

ПРАГМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ ТЕКСТІВ АВІАЦІЙНОЇ ТЕМАТИКИ

У пропонованій статті робиться спроба проаналізувати основні аспекти та прийоми прагматичної адаптації як способу перекладу текстів авіаційної тематики. Сфера цивільної авіації в останні роки набула значного розвитку. Проте цей розвиток спрямований не лише безпосередньо на покращення авіатранспорту й авіаційного обслуговування, а й на комунікацію у досліджуваній галузі професійної діяльності. Завдяки цьому, популярність авіаподорожей збільшилась, а разом і з тим збільшилась кількість текстів авіаційної тематики. Зважаючи на інтернаціональний характер авіаційної діяльності, виникає потреба у перекладі текстів, що належать цій сфері. Тож нами були досліджені основні види прагматичної адаптації тексту при перекладі текстів інформаційного наповнення веб-сторінок аеропортів «Гітроу» (Лондон, Великобританія) та «Берлін-Тегель ім. Отто Лілієнтала» (Німеччина).

Згідно з результатами нашого дослідження ми визначили найчастотніші прийоми прагматичної адаптації текстів перекладу. А саме виявили, що при перекладі текстів веб-сторінок аеропортів, перекладачі вдаються до застосування слів-англіцизмів у випадках, коли вони спрощують розуміння тексту перекладу та є достатньо розповсюдженими у сфері подорожей. Дублювання інформації кількома мовами одночасно має на меті пояснення викладеної інформації та підготовка реципієнта тексту перекладу до сприйняття цієї інформації в реальних умовах та у випадку браку часу й відсутності тексту перекладу. Завдяки вилученню частини тексту, автор тексту перекладу акцентує увагу певного кола реципієнтів перекладу на актуальній для них інформації та вилучає ту, яка не адресована цьому колу реципієнтів. Додавання інформації реципієнтові тексту перекладу презентується додаткова інформація, яка може спростити подорож пасажирів, або просто його зацікавити. Таким чином, навіть якщо інформація не адресована певному колу реципієнтів тексту перекладу, вони мають змогу ознайомитися з нею без обмежень, спричинених різницею мовного досвіду.

Ключові слова: прагматика, тексти авіаційної тематики, прагматична адаптація, інформаційне наповнення.

На сьогоднішній день світова авіація представляє собою важливий сектор державної діяльності, цілями та задачами якого є вирішення широкого спектру життєво важливих питань. Саме авіаційна діяльність сприяє росту і розвитку промислово-економічного потенціалу країни, розвитку культурної та наукової діяльності а також попередженню загрози державної безпеки. Невід'ємною частиною авіаційної діяльності є комунікація, як зі спеціалістами сфери, так і з цивільним населенням. На цей час є необхідність в більш ретельному вивченні перекладацької діяльності в сфері авіаційних текстів. Популярність перекладів таких текстів виникла у зв'язку зі стрімким розвитком авіаційної промисловості в цілому та особливо цивільної авіації.

Основна **мета** нашого дослідження полягає у встановленні специфіки відтворення інформації в процесі перекладу текстів авіаційної тематики у мовах-реципієнтах. Зважаючи на мету нашого дослідження, виникли такі **завдання**: надати визначення поняття «авіація» та встановити актуальність дослідження текстів цієї галузі, встановити поняття «прагматична адаптація» з позиції перекладознавства та визначити основні прийоми прагматичної адаптації та їх доцільність.

Авіація – галузь техніки, пов'язана з польотами в атмосфері апаратів важчих за повітря. Авіацією часто називають також організації та служби, що використовують для польотів ці апарати [3].

Згідно з Повітряним Кодексом України, авіація поділяється на цивільну та державну авіацію [2, с. 18].

Цивільна авіація задовольняє потреби держави і громадян у повітряних перевезеннях і авіаційних роботах та виконанні польотів у приватних цілях і поділяється на комерційну авіацію та авіацію загального призначення.

Державна авіація використовує повітряні судна з метою забезпечення національної безпеки і оборони держави та захисту населення.

Отже й тексти, що належать до авіаційної тематики матимуть різні жанри, особливості й труднощі для перекладу.

У нашій роботі ми досліджували тексти цивільної авіації, як сфери, яка має стрімкий розвиток та більш тісний зв'язок з широким колом населення.

Сучасні міжнародні аеропорти світу, адаптуючись до тенденцій обміну інформації через мережу Інтернет, мають свої веб-сторінки, на яких вони і здійснюють забезпечення інформацією пасажирів багатьма мовами світу.

Проте, оскільки абсолютна еквівалентність є майже недосяжною, при перекладі інформаційного наповнення веб-сторінок на інші мови світу, перекладачі часто вдаються до низки перекладацьких трансформацій тексту.

Тут слід пам'ятати про те, що реципієнт тексту оригіналу та реципієнт перекладу мають, як правило, відмінний мовний досвід, етнічні особливості культури та різні фонові знання. Тому у процесі перекладу перекладачу необхідно спочатку провести прагматичний аналіз тексту, для того, щоб визначити, яка інформація може або повинна бути вилучена або видозмінена при перекладі. Потім текст переадресовується іншомовному реципієнту з урахуванням прагматичних відношень мови перекладу, тобто тієї реакції, яку викликає текст у нових соціокультурних умовах. При цьому відбувається прагматична адаптація тексту оригіналу, враховуючи соціальні, культурні, психологічні та інші розбіжності між реципієнтами тексту оригіналу та тексту перекладу.

Прагматичній адаптації присвячено багато досліджень таких учених, як М. Бейкер, Ю. Найда, Л. Вагапова, Н. Валгіна, А. Нойберт, Ф. Бацевич.

За А. Швейцером, прагматична адаптація – це перетворення вихідного висловлювання із врахуванням передачі його прагматичного значення, тобто специфічного сприйняття інформації, що міститься в мовленнєвому висловлюванні, зі сторони різних одержувачів [4, с. 39].

Як підкреслював Л. Бархударов, поняття прагматичної адаптації є дуже широким і охоплює усі питання, пов'язані з відмінністю розуміння учасниками комунікативного процесу тих чи інших мовних одиниць і мовних частин, що пов'язано з відмінністю трактувань та мовного і екстралінгвістичного досвіду учасників комунікаційного процесу [1, с. 107].

Ми визначили низку найбільш поширених випадків застосування прагматичної адаптації тексту авіаційної тематики на прикладах інформаційного наповнення веб-сторінок великих міжнародних аеропортів зі значним пасажиропотоком, таких як «Гітроу» (Лондон, Великобританія) та «Берлін-Тегель ім. Отто Лілієнтала» (Німеччина).

Панування англійської мови, в статусі мови інтернаціонального спілкування, в сучасному світі є беззаперечним явищем. Ця тенденція спостерігається і в сфері авіації.

Так, на веб-сторінках аеропортів німецькою мовою, можна побачити певну частину слів-англіцизмів (*das Airline-Counter – стійка авіакомпанії, der Check-in – реєстрація, der Terminal – термінал, das Gate – вихід на посадку, die Baggage-Drop-off-Schaltern – стійки здачі багажу*), які перекладачі залишають мовою оригіналу. Зважаючи на різний мовний досвід реципієнтів тексту, таке перекладацьке рішення можна пояснити тим, що ці слова є достатньо поширеними у застосуванні в сфері авіації та авіа-подорожей. Тож для носіїв інших мов не викликати труднощів із розумінням цих англіцизмів, а в деяких випадках й спростити процедуру реєстрації або орієнтування в приміщенні аеропорту.

Беручи до уваги саме аспект мовного досвіду реципієнтів тексту перекладу, перекладачі також адаптують текст шляхом дублювання інформації англійською мовою як мови міжнародного спілкування. Наприклад, при перекладі німецькою мовою інформаційної сторінки щодо певних умовних позначок й вивісок для орієнтування по території аеропорту, перекладачі надають додатково текст оригіналу (*Terminal / departures – Terminal / Abflug – термінал / зал вильоту, Flight connections – Anschlussflüge – стикувальний рейс, Lost property – Fundbüro – бюро знахідок, Babyscare – Wickelraum – кімната матері та дитини, Ticket sales – Fahrkartenverkauf – продаж білетів, Trolleys – Gepäckwagen – візки для багажу, Hearing loop – Induktionsspule für Schwerhörige – індукційна петля для людей з вадою слуху*).

Така інформація надається зважаючи на те, що усі інформаційні написи та вивіски в аеропорту подаються англійською мовою як засобом міжнародного спілкування. Проте через те, що не всі іноземці володіють англійською на однаковому рівні, та згідно національних норм законодавства щодо надання офіційної та публічної інформації то на веб-сторінках цю інформацію дублюють мовою оригіналу та мовою перекладу, щоб пасажир зміг швидко та точно зорієнтуватися безпосередньо в аеропорту, де ці вивіски надаються лише англійською мовою.

Також досить частотним прийомом прагматичної адаптації є вилучення та додавання інформації, залежно від реципієнта тексту перекладу.

Так, наприклад, на веб-сторінці аеропорту «Гітроу», порівнюючи інформаційну наповненість сторінок різними мовами, зокрема англійською, німецькою та російською, можна побачити значні відмінності. Англійською мовою текст оригіналу надається у більш повному обсязі, також презентується сторінка новин аеропорту та авіації в цілому, до того ж представляється й більше додаткової інформації щодо туристичних принад міста, транспортної системи та магазинів на території аеропорту (*Plan and book your trip – планування та бронювання путівок, Shops and restaurants – магазини та ресторани, Heathrow hotels – готелі «Гітроу», Airline updates – новини авіакомпаній*), та надається навіть функція швидкого бронювання квитків, інформація щодо прогнозу погоди та ведеться блог (*Book travel – бронювання подорожі, Destination guides – гід по маршрутам, Travel guides – путівник, Worldwide weather – погода в світі*). Проте у варіанті веб-сторінки німецькою та російською мовами інформація надається у значно меншому обсязі. Мовами перекладу надана лише найбільш необхідна інформація (*Anschlussflüge – Пересадки в Хитроу – Стикувальні рейси, Ankunft – Прибытие в Хитроу – Прибуття, An/Abreise – Городской транспорт – Міський транспорт, Abflug – Вылет из Хитроу – Виліт, Sicherheitsinformationen – Информация по безопасности – Інформація з авіабезпеки, Einkaufen und essen – Магазины, питание и отдых – Магазины та ресторани, Anbordgehen – Посадка на самолет – Посадка, Aktuelle An- und Abflugtafeln – Актуальная информация о рейсах – Актуальний розклад рейсів*). Тож можна побачити, що при укладанні та перекладі тексту була вилучена інформація інтерактивного характеру. Та була залишена інформація, яка є більше затребуваною іноземними пасажирами при потребі в терміновій консультації, в умовах, коли часу для звернення до інформаційного центру немає. Таким чином, автор тексту перекладу одночасно і економить час реципієнта на пошук необхідної інформації, але водночас, і вилучає те, що могло б додатково зацікавити пасажирів. Таке обмеження в наданні інформації можна пояснити економією часу пасажирів або відповідним рішенням адміністрації аеропорту щодо інформаційного наповнення веб-сторінки мовами перекладу.

Проте у деяких випадках, навпаки, веб-сторінки адаптують для реципієнтів тексту додаванням інформації, яка може стосуватися виключно певного кола пасажирів. Таким чином, на веб-сторінці аеропорту «Гітроу» російською мовою надається додаткова інформація, щодо певних податкових формальностей (*Вы имеете право на возврат НДС? – Чи маєте ви право на відшкодування ПДВ?*). Зважаючи на те, що ця довідка стосується лише пасажирів, які проживають за межами ЄС, або полишають територію ЄС більш ніж на 12 місяців, тож і надають її лише мовами тих країн, які не є членами ЄС.

Також додавання застосовується при перекладі на російську мову підпунктів веб-сторінки (*Anschlussflüge – Пересадки в Хитроу – Стикувальні рейси, Ankunft – Прибытие в Хитроу – Прибытие, Abflug – Вылет из Хитроу – Вилет*). Тут прагматична адаптація виконана шляхом конкретизації, аби уточнити, якого саме аеропорту стосується та чи інша інформація. Проте при перекладі на українську мову нами ця конкретизація була вилучена, адже в контексті представленої інформації, це є зайвим перекладацьким прийомом і уся інформація є цілком чіткою й однозначною для сприйняття реципієнтом тексту перекладу.

Проте, проаналізувавши інформаційне наповнення веб-сторінки аеропорту «Берлін-Тегель ім. Отто Лілієнталя», можна помітити, що навіть така інформація щодо митних норм та положень повністю дублюється як німецькою, так і англійською мовами (*Mehrwertsteuerrückerstattung – VAT refund – Відшкодування ПДВ*), що свідчить про «турботу про читача» та виконання правових норм щодо надання публічної інформації державною мовою. В такому випадку, незважаючи на те, якими мовами володіє пасажир, він зможе отримати будь-яку інформацію, яка його цікавить. Це і є однією з відмінних рис веб-сторінки аеропорту – сторінки англійською та німецькою мовами повністю продубльовано, включно з гіперпосиланнями та усіма функціональними елементами. Це забезпечує реципієнта тексту перекладу усією необхідною інформацією.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що прагматична адаптація при перекладі текстів авіаційної тематики дійсно є частотним засобом перекладу і відіграє значну роль на сприйняття тексту перекладу реципієнтами. До прийомів прагматичної адаптації можна віднести додавання, вилучення та дублювання інформації кількома мовами. Прагматична адаптація тексту перекладу спрощує надання необхідної інформації під час подорожі для багатьох пасажирів. Таким чином, авіаперевезення саме в сфері цивільної авіації стає доступнішим для пересічних громадян. А разом і з популяризацією авіаперевезень кожен матиме змогу отримати новий досвід та знання, а в більш глобальних масштабах, такий обмін знаннями сприяє розвитку промислово-економічного, культурного духовного та наукового потенціалу багатьох країн. Створюються нові зв'язки та співпраці між країнами. Проте розвиток авіаційної галузі не припиняється, з'являються нові тенденції в сфері подорожей та потреба в комунікації з широким колом населення. Це може стати предметом для подальших досліджень застосування прагматичної адаптації при перекладі текстів авіаційної тематики різними мовами світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 2008. – 240 с.
2. Повітряний Кодекс України : станом на 25 квітня 2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – Київ : Парлам. Вид-во, 2011. – 536 с. С.18.
3. Иллюстрированный авиационный словарь для молодежи / [Сост. А. Т. Степанец]. М.: ДОСААФ, 1964 г. – 454 с.
4. Швейцер А. Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 275 с.

PRAGMATIC ADAPTATION OF THE AVIATION TEXTS

This article attempts analyze the main aspects and techniques of pragmatic adaptation as a way of translation of aviation texts. The civil aviation sector in recent years received considerable development. However, this development is directed not only on improvement of air transport and aviation services, but also on communication. Due to this, the popularity of air travel increased, and with this – the number of texts of aviation subjects. Considering the international nature of aviation activities itself, there is a need for translation of the texts belonging to this field. Therefore, we have investigated basic types of pragmatic adaptation of aviation texts on the examples of texts published on the web-pages of the airports Heathrow (London, UK) and "Berlin-Tegel named after Otto Lilienthal" (Germany).

According to the results of our study, we have identified the most frequent methods of pragmatic adaptation of translation texts. In particular, we have discovered that in the process of translating the texts of the airport's web-pages, translators use Anglicism's in cases where they simplify the understanding of the translation and are quite common in the field of travel. Duplication of information simultaneously in several languages is aimed at explaining the information provided and preparing the recipient of the translated text to the perception of this information in real terms and in the case of lack of time and lack of translated text. By the removal method of a part of the text, the author of the text concentrates the attention of a certain circle of translation recipients to the actual information for them and removes what is not addressed to this circle of recipients. But by adding information, the recipient of the text of the translation provides additional information that can simplify the travel of the passenger or simply interest him. Thus, even if the information is not addressed to a certain number of recipients of the text of the translation, they are able to get acquainted with it without restrictions caused by the difference in linguistic experience.

Key words: pragmatics, texts of aviation subjects, pragmatic adaptation, information content.

Оксана Подвойская,
Лидия Зварич

ПРАГМАТИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ ТЕКСТОВ АВИАЦИОННОЙ ТЕМАТИКИ

В данной статье делается попытка проанализировать основные аспекты и приемы прагматической адаптации как способа перевода текстов авиационной тематики. Сфера гражданской авиации в последние годы достигла значительного развития. Однако это развитие направлено не только непосредственно на улучшение авиатранспорта и авиационного обслуживания, но и на коммуникацию. Благодаря этому, популярность авиапутешествий увеличилось, а вместе с тем увеличилось количество текстов авиационной тематики. Принимая во внимание интернациональный характер авиационной деятельности, то возникает потребность в переводе текстов, принадлежащих этой сфере. Поэтому нами были исследованы основные виды прагматической адаптации текста на примерах текстов информационного наполнения веб-страниц аэропортов «Хитроу» (Лондон, Великобритания) и «Берлин-Тегель им. Отто Лилиенталя» (Германия).

Согласно результатам нашего исследования, мы определили самые частотные приемы при прагматической адаптации текстов перевода. А именно обнаружили, что при переводе текстов веб-страниц аэропортов, переводчики прибегают к применению слов-англицизмов в случаях, когда они упрощают понимание текста перевода и являются достаточно распространенными в сфере путешествий. Дублирование информации на нескольких языках одновременно осуществляется с целью объяснения изложенной информации и подготовка реципиента теста перевода к восприятию этой информации в реальных условиях и в случае нехватки времени и отсутствия текста перевода. Благодаря изъятию части текста, автор текста перевода акцентирует внимание определенного круга реципиентов перевода на

актуальною для них інформації і вилучає ту, яка не адресована цьому колу реципієнтів. І шляхом додавання інформації, реципієнту тексту перекладу презентується додаткова інформація, яка може спростити подорож пасажера, або просто його цікавити. Таким чином, навіть якщо інформація не адресована певній групі реципієнтів тексту перекладу, вони мають можливість ознайомитися з нею без обмежень, викликаних різницею мовного досвіду.

Ключові слова: прагматика, тексти авіаційної тематики, прагматична адаптація, інформаційне наповнення.

УДК 81'42

Анжеліка Солодка
(Миколаїв)

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНО-ДЕТЕРМІНОВАНИХ ФАКТОРІВ НА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПРОЦЕС

Стаття присвячується вивченню перекладацького процесу як феномену міжкультурної комунікації і має на меті вивчення аспектів впливу культурно-детермінованих факторів на перекладацький процес та його результат. В процесі дослідження визначається національно-культурна модальність перекладу. Метамова перекладу визначається як результат складної взаємодії мов, що входять до складу структурної парадигми перекладу. Переклад розуміється як ментальна інтерпретативна діяльність, як основний і центральний механізм міжкультурного спілкування. Процес перекладу – це прагнення зрозуміти іншу культуру. Він є суб'єктивною інтерпретацією тексту, що залежить від обсягу суміщення когнітивних баз рідної і перекладної мов у свідомості мовної особистості перекладача. У статті осмислюється специфіка перекладацької діяльності у міжкультурній комунікації. Структура перекладацької діяльності зумовлює наявність інтеграційного об'єкту, в якості якого виступає дискурс. Дискурс у перекладацькому аспекті визначається як вербально опосередкована професійна діяльність перекладача. У дискурсі формується його професійна мовна особистість, відбувається взаємодія різних видів знання і формується концепт як сукупність усіх типів спеціального знання. Акцентується, що оптимальне вирішення перекладацьких завдань залежить не тільки від когніції перекладача, а й від його асоціативної компетенції, що детермінує етнокультурне відображення концептуальних структур та їхніх вербальних кодів, які презентують етноментальність моделі певного лінгвокультурного світу. У статті представлена модель дискурсу в перекладацькій діяльності, в основі якої лежить розуміння опосередкованої комунікації в процесі перекладу як діяльності. Складові моделі структурують компоненти вербальної і ментальної репрезентації перекладацької діяльності, її багаторівневості та динамізму.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, перекладацька діяльність, дискурс.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Переклад – це феномен міжкультурної комунікації. Процес безпосередньої взаємодії культур здійснюється в рамках незбіжних національних стереотипів мислення і комунікативної поведінки, що впливає на взаєморозуміння і взаємини між людьми, що спілкуються. У діалог вступають не самі культури, а люди, для яких відповідні культури окреслюють специфічні смислові і символічні кордони.

Місія перекладача: знайти шляхи до діалогу між різними культурами. Велику роль в цьому відіграє професійна мовна особистість перекладача та рівень його культури.